Rajaportista
s. 12-13

TEJUKA

TEUVAN SAUNA-AJOT

Irtonumero 1,50 €

N:o 30 TEUVAN, JURVAN ja KARIJOEN SITOUTUMATON PAIKALLISLEHTI 29.7.2015

Siirrettävien SAUNOJEN KOKOONTUMISAJOT TEUVA

Teemalehti sivut 7-20

Sauna-ajot 10 vuotta
sivu 14

Heikki etsii näkökulmia ja elämyksiä
sivu 9

Volkkari antaa hyvät löylyt
sivu 10

Rajaportti voittaa kotisaunan
sivut 12-13

Sauna-ajot johtivat vihkivalaan
sivu 18

Ohrantähkä syntyi isän ja poikien käsissä
sivu 20

KATJA RINTA-NIKKOLA

Kurkista SAUNAAN

Kuvan sauna löytyy Teuvalta Riitta ja Pertti Vainiolan pihapiiristä.

Neljä erilaista saunaa - SAA KURKATA

s. 16-17

Maalaisten pesupaikasta kansainväliseksi turistikohteeksi

PISPALA
Laura Kujala

Mikämikämaa? Saisko tänne muuttaa asumaan?, kysyy "Nainen Tiesmistä" Rajaportin saunan esitteeseen lainatussa vieraskirjakommentissa.

Nainen ei varmasti ole ainut, joka haluaisi muuttaa osoitteensa Rajaportin saunalle. Pispalan Valtatien vieressä sijaitsevan Rajaportti vie tulijan yhdellä askeleella matkalle saunamaailmaan.

Rajaportin sauna Tampereen Pispalassa on Suomen vanhin käytössä oleva yleinen sauna. Ensi vuonna sauna täyttää 110 vuotta, eikä suosio ei ole ainakaan laskemaan päin, sillä vuosittain Rajaportin lauteilla saunoo 20 000 saunavierasta. Rajaportti perustettiin aikoinaan maalta kaupunkiin tulevien ja lähiympäristön asukkaiden peseytymispaikaksi.

– Tässä meni aiemmin maalaiskunnan raja, jossa vahdittiin, ketä kaupunkiin menee. Talon väki ajatteli silloin, että voisi olla hyvä paikka yleiselle saunalle, kertoo Rajaportin isännöitsijä **Veikko Niskavaara**.

Parhaimmillaan Tampereella on ollut yli 50 ja Pispalassakin viisi yleistä saunaa. Vuoteen 1985 saakka Pispalassa oli kolme yleistä saunaa, jotka toimivat yrityksinä. Kaikki, Rajaportti mukaan lukien, lopettivat kun Pispalaa saneerattiin ja pesumahdollisuuksia alkoi tulla koteihin.

– Tämäkin oli 1980-luvun lopulla pari vuotta suljettuna ja meinattiin lopullisesti purkaa. Sitten Pispalassa asuvat huomasivat, että perhana viekööon, tämähän on Suomen vanhin yleinen sauna, joka olisi vielä mahdollista korjata käyttöön, Niskavaara kertoo.

Niskavaara oli mukana perustamassa Pispalan saunayhdistystä, joka lopulta sai pelastettua saunan purkamiselta ja vuokrasi tilat ne omistavalta Tampereen kaupungilta.

– Alussa kaupunki ei uskonut, että yleistä saunaa pystyisi vielä pyörittämään, Niskavaara kertoo.

TOISIN kuitenkin kävi ja tällä hetkellä Rajaportin tulevaisuus on turvattu. Saunan 90-vuotisjuhlien yhteydessä vuonna 1996 yhdistys ehdotti Tampereen kaupungille kohdetta suojeltavaksi.

– Kaupungilta vastattiin, että joo, ilman muuta. Siihen asti tämä paikka oli kaavoitettu parkkipaikaksi, Niskavaara sanoo.

Saunan omistaa edelleen Tampereen kaupunki ja Pispalan saunayhdistys on tiloissa vuokralla. Niskavaara toimii vakituisena, mutta osa-aikaisena isännöitsijänä. Hänen lisäkseen Rajaportti työllistää vaihtelevan määrän esimerkiksi siviilipalvelusmiehiä ja muita työntekijöitä määräaikaisilla sopimuksilla.

Niistä ajoista, kun Rajaportti oli vielä pesupaikka likaisille maalaisille, on tultu tähän päivään pitkä matka. Nykyään Rajaportti on paitsi pesupaikka, myös kansainvälisesti kiinnostava turistikohde. Kun toisaalla muualta tulleet ovat junan tuomia, Rajaportilla ne monesti ovat Ryanairin tuomia.

– Kohta 10 vuotta sitten Italiaan avattiin lentoreitti Tampereelta ja Pohjois-Italian paikallisesta saunaseurasta tuli pian porukka pelkästään saunomaan Rajaporttiin. He olivat kytänneet lentoa monta kuukautta ja tulivat tänne linja-autolla suoraan lentokentältä, Niskavaara kertoo.

Kansainväliset vieraat asettavat vaatimuksia esimerkiksi kotisivuille, jotka käännetty kymmenelle kielelle. Viimeisimpänä sivut käännettiin tänä vuonna kiinaksi ja japaniksi.

Kaikki Rajaportissa löytyy pienestä pihapiiristä. Saunarakennusta vastapäätä löytyy kahvio, pihamaalta makkaranpaistopaikka ja terassitilat virvoitusjuomien nautiskelua varten. Kahviorakennuksen toisessa päässä olevat tilat on vuokrattu hierojien hoitohuoneiksi. Kahviossa on panostettu valikoimaan ottamalla myyntiin muun muassa pienpanimoiden oluita. Saunarakennuksessa on miehille ja naisille on omat pukuhuone- ja saunatilat. Saunassa puhe kuuluu puolelta toiselle, sillä saunojat erottaa vain väliseinä. Kiuas on kaikille sama. Löylytilat sijaitsevat yläkerrassa, tamperelaisittain "lavolla" ja pesutilat sen alla. Suihkun sijaan tarjolla on vain omatoiminen kippopesu.

SILLE, miksi Rajaportti on niin suosittu, löytää Niskavaara parikin syytä. Kertalämmitteinen, kivestä muurattu kiuas lämpiää metrin haloilla. Kiukaan seinät ovat puolimetriä vahvat ja pelkästään kiuaskivet painavat yhteensä tonnin. Lämmitys vie kuusi tuntia, mutta kun vaivan kerran näkee, tarjoaa kiuas lämpöä kymmeneksi tunniksi.

– Kiuas tarjoaa aluksi tiukemmat löylyt, loppuillasta lempeät ja kosteammat. Näin mojovia löylyjä ei saa kotisaunassa, Niskavaara kuvailee.

Toinen syy on Rajaportin tarjoama sosiaalinen kokemus. Moni viihtyy Rajaportissa saunoen, välillä vilvoitellen ja seurustellen useamman tunnin ajan.

– Tämä on ainutlaatuinen paikka, joka kerää kaikenlaisia ihmisiä eri sosiaaliluokista ja väestöpiireistä. Saunanlauteilla kaikki ovat tasa-arvoisia, Niskavaara kuvailee.

Niskavaaran mukaan saunarauha on aina säilynyt Rajaportissa hyvin, eikä suurempia käsirysyjä ole tarvinnut selvitellä.

– Jonkun verran on joskus ollut erimielisyyksiä siitä, kuinka paljon löylyä heitetään. Sääntö on kuitenkin, että mennään vähiten löylyä kestävien mukaan.

KUVAT: LAURA KUJALA

Teuvan saunaporukka kävi testaamassa Rajaportin saunan huhtikuussa. Löylyjen välissä sisäpihalla kelpasi vilvoitella. Saunan ovi näkyy kuvassa vasemmalla.

Veikko Niskavaara on Rajaportin isännöitsijä.

Mikäli saunassa yllättää nälkä, voi makkarat paistaa ulkona.

***Lauantaina käy usein niin*, että varsinkin miesten puolella on täyttä. Silloin saa *jononumeron* ja joutuu odottamaan.**

Fakta

- Rajaportin saunan perustivat Hermanni ja Maria Lahtinen 1906 pesupaikaksi ympäristön asukkaille ja maalta Tampereelle tuleville.
- Kävijämäärä on noin 20 000 henkilöä vuodessa.
- Rajaportin sauna on auki neljänä päivänä viikossa, ma, ke, pe ja la.
- Viikon vilkkain päivä on lauantaina, jolloin Rajaportissa käy noin 150 saunojaa.
- Koko vuoden suosituin saunapäivä on jouluaatto, jolloin kuuden tunnin aikana Rajaportissa käy jopa 250 saunojaa.

Kodikkaassa kahviossa voi kuluttaa vaikkapa jonotusaikaa virvokkeita nauttien.

Kyllä Rajaportti aina kotisaunan voittaa

PISPALA Huhtikuisena lauantaina naisten puolen pukuhuoneessa löylyjen jälkeen vilvoittelee **Arja Tuomi**. Tuomi on tuttu näky Rajaportissa, vaikka 50 vuotta Tampereella asuneelta meni vuosia paikan löytämiseen. Tuomella on aina ollut kotona sähkösauna, joten tarvetta yleiselle saunalle ei ole ollut. Rajaportin löydyttyä tarvetta kotisaunalle ei ole ollut enää kolmeen vuoteen. Rajaporttiin kahdesti viikossa vetää paikan ainutlaatuinen tunnelma.

– Tämä on sosiaalinen ja kiva tila, juttua syntyy aina. Rajaportissa olen saanut uusia tuttavuuksia ja joskus pyydän kavereitakin mukaan, Tuomi kertoo.

Tuomi on erityisen mieltynyt Rajaportin saunan löylyihin.

– Täällä on aivan ihanat löylyt, pehmeät ja kosteat. Naisten puolella ei yleensä tarvitse heittää löylyä, sillä miehet heittävät riittävästi. Kyllä tämä kotisaunan voittaa, Tuomi kehuu.–*lk*

LAURA KUJALA

Tampereella asuva Arja Tuomi käy Rajaportissa kahdesti viikossa, vaikka kotonakin on sauna.

Pentin saunapakina

Saunapuhdasta laatua

Saunojen määrä sauna-ajoissa lisääntyy hallitsemattomasti. Ällös tuota ihmettele. Onhan toki halvempaa nostaa sauna pyörille kuin rakentaa kallis kivijalka. Tontinkin saa Parrasta ilmaiseksi. Moittivat vuokra-ajan lyhyyttä.

Miten tässä menossa käy laadun, kysyn huolestuneena? Korvaako määrä laadun? Jatkuuko meno laadusta tinkimättä? Näitä kyselin ajojen laatuvastaavalta.

– Oleellista kysyt, kirjavaksi on laatu käynyt. Tätä kyselee jo Valvirakin. Epäillään että mukana on valesaunoja. Ongelmana ovat nuo niin erilaiset saunat. On pienempää ja suurempaa, perinteistä ja konevoimaista, ylöspäin savuavaa ja ulospäin käryävää, jopa ulkoilmasaunaa kuten se matkalaukkusauna. Eivät ne ole yhteismitallisia. Saunan koon tai mallin mukaan niiden laatua ei voi verrata, siihen puuttuvat mittarit ja yhteiset puhtausnormit. Sisäilmamittareita on, mutta millä mittaat esim. tuon ulkoilmasaunan laadun. Onneksi teuvalainen high teach-yrittäjyys on ollut ajoissa asialla. Pojat ovat kehittäneet mittarin, joka osoittaa molekyylin tarkkuudella ihmisen saunapuhtauden muutokset erilaisissa saunoissa. Mittarilla on nimikin High Quality Smell, sillä pyritään heti maailmanmarkkinoille. Meillä se tunnetaan tuotemerkillä Lemu. Pitäisi olla jo jokaisen kodin suojavaruste.

_ Tämähän hienoa…. Millainen on tuo saunan laatumittari?

_ Mittari tunnistaa hajun. Kuten kai tiedät, saunan tarkoitus on puhdistaa. Puhdas ihminen ei haise, ei ainakaan pitäisi. Tai ehkä joskus, mutta se ei kuulu nyt asiaan. Likainen haisee, tässä tapauksessa onneksi. Mittari mittaa siis ihmisen hajuja ennen ja jälkeen saunan. Mittari toimii asteikolla 10-0 lemua. Lemu on siis mittayksikkö. Se, missä ajassa saavutetaan tuo hajuton nolla lemua, kertoo saunan laadusta.

– Todella nerokasta... Mutta eikö ole vaikeaa löytää koeihmisiä, siis todella haisevia tyyppejä testiin? Eihän mittari mihinkään helahda jos testattavat tulevat testiin putiputhaina.

– Ei lainkaan! Heille on luvattu palkkioksi vuoden avantouinnit ja saunat Parrassa. Pientä valmistautumista testi kohteelta vaatii, kun pannaan kunnolla haisemaan. Lisätään tietoisesti ominaishajuja. Sukkien vaihtoa suositellaan vain kerran kuukaudessa. Kalsareita on syytä käyttää niin kauan kun ne pysyvät päällä. Dödön käyttö on ehdottomasti pannassa. Hampaiden pesu kielletään. Yleensä näillä keinoilla päästää jo hyvään kympin lemuun. Siihen mittari kalibroidaan.

– Eikö tuo ole jo ympäristörikos tai rikos ihmisyyttä vastaan?

– Ei lainkaan. Mietihän maailman hajujen määrää. Ja ainahan tiede vaatii omat uhrinsa.

– Kuinka palkitsevaa tuo kaikki on…?

– Sauna-ajoille laadun tarkkailu on elinehto. Meidän on asetettava laatutavoitteet ja pysyttävä niissä. Yleisölle laadun seuranta tuo uutta jännitettävää. Ja suurin voittaja on ihmiskunta, kun sille luodaan selkeät ja mitattavissa olevat puhtausnormit. Ja rahasta viime kädessä on kysymys. Tavoitellaan puhtautta ja tiedäthän, että puhtaus on puoli ruokaa. Säästyy puolet ruokamenoista.

Pentti
Pakinoitsija, mutta muuten mukiinmenevä mies